

Miljötabaksrök som sanitär olägenhet

Henrik Tibblin

"NTS har gjort en enkätundersökning där 100 kommunala miljö- och hälsoskyddsnämnder tillfrågades hur de ser på frågan om miljötabaksrök som sanitär olägenhet.

I lokaler som sammanträdesrum, lärarrum, ungdomsgårdar och personalrum till barnstugor anser en majoritet att det alltid är sanitär olägenhet om rökning förekommer. Beträffande övriga kommunala lokaler i undersökningen, anser nämnderna att tobaksrök är att betrakta som sanitär olägenhet under vissa omständigheter.

De allra flesta av nämnden finner frågan om miljötabaksrök angelägen men tycker det är oklart vad man ska göra."

Författaren Henrik Tibblin är redaktör och informationssekreterare vid Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar, (NTS).

Artikeln utgör ett direkt referat från WHO-konferensen "Tobak eller hälsa — välj själv" i Skövde 7 april 1988.

Frågan lyder: Är miljötabaksrök en sanitär olägenhet?

Undersökningen är en enkät som NTS, efter samråd med socialstyrelsens hälsoskyddsbyrå och kommunförbundet, gjort för att ta reda på hur kommunala miljö- och hälsoskyddsnämnder ser på frågan om miljötabaksrök.

Sanitär olägenhet är ett centralt begrepp i hälsovårdslagstiftningen. Redan genom 1919 års hälsovårdsstadga infördes begreppet. I den nuvarande lagstiftningen, hälsoskyddslagen från 1982, definieras begreppet på följande sätt: "Sanitär olägenhet är en störning i miljön, som kan vara skadlig för människors hälsa och som inte är ringa eller tillfällig." I hälsoskyddslagens förarbeten påpekas det att många människor lider av överkänslighetsreaktioner som astma och allergi. Störningar som ger upphov till så-

dana reaktioner hos många människor kan betraktas som sanitär olägenhet. Med hälsoskydd avses i lagen åtgärder för att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet och för att undanröja sådana olägenheter. I hälsoskyddslagen står att det är miljö- och hälsoskyddsnämnden som är det tillsynsorgan som skall svara för hälsoskyddet.

Enkätresultatet ger möjlighet till flera intressanta iakttagelser. För det första, kan man fråga sig, upplever miljö- och hälsoskyddsnämnderna att miljötabaksrök är en sanitär olägenhet?

Svar: Ja. I enkäten tog vi upp 20 exempel på lokaler. För var och en bad vi miljö- och hälsoskyddsnämnderna ange om man anser att tobaksrökning är sanitär olägenhet om den förekommer i dessa lokaler, alltid, under vissa omständigheter eller aldrig.

I följande lokaler har en övervägande del svarat att det alltid är en sanitär olägenhet om tobaksrökning förekommer: kommunens sammanträdesrum, reception till socialbyrå, lärarrum, elevs pausrum, omklädningsrum i sporthallar och foajéer till dylika, ungdomsgårdar och personalrum till barnstugor. I flertalet övriga lokaler anser man att tobaksrökning är sanitär olägenhet under vissa omständigheter. Således upplever en stor majoritet av miljö- och hälsoskyddsnämnderna att det är en sanitär olägenhet om tobaksrök i miljön alls förekommer.

Hur pass väl stämmer då verkligheten med denna miljö- och hälsoskyddsnämnders uppfattning? För att klargöra detta frågade vi i enkäten också efter rådande praxis. Överensstämmelsen var god i några fall, tex vad gäller sammanträdesrum. I tre kommuner av

.....
Upplever miljö- och hälsoskyddsnämnderna att miljötabaksrök är en sanitär olägenhet? Svar: Ja.
.....

fyra är alla sammanträdesrum rökfria. I åtskilliga fall var det däremot ganska dålig överensstämmelse. Tex: vad beträffar delat tjänsterum är det bara 4 % av miljö- och hälsoskyddsnämnderna som upplever att miljötabaksrök aldrig är en sanitär olägenhet. Att det alltid är en sanitär olägenhet anser 46 % och rökförbud föreligger i 28 % av kommunerna. 35 % anger att rökning är tillåten i alla sådan tjänsterum.

När det gäller lärarum upplever 55 % av miljö- och hälsoskyddsnämnderna att miljötabaksrök alltid är en sanitär olägenhet. Rökförbud i samtliga lärarum gäller trots det endast i 35 % av kommunerna. Nästan samma siffror gäller för personalrum i kommunal barnstuga.

Däremot när det gäller ungdomsgårdar är förhållandet det motsatta. Det är 51 % av nämnderna som upplever att det alltid är sanitär olägenhet om rökning förekommer på ungdomsgårdar. Men här har hela 66 % av kommunerna rökfrihet på alla anläggningar. När det är sådana skillnader mellan vad tillsynsorganet upplever och anser och vad som är praxis i verkligheten, borde man då inte ingripa med hjälp av de befogenheter som ges av hälsoskyddslagens 18:e paragraf?

Naturligtvis borde man det.

Men, av enkätsvaren framgår att endast 5 % av nämnderna har meddelat förbud eller föreläggande vad gäller rökning. I ett fall rörde det sig om några livsmedelslokaler, i ett annat teater och konserthus och i en kommun har fullmäktige på förslag av miljö- och hälsoskyddsnämnden infört rökförbud i alla offentliga lokaler.

Trots logiska skäl för ingripanden är det mycket få ingripande som görs. Varför?

Miljö- och hälsoskyddsnämnderna upplever att miljötabaksrök är sanitär olägenhet i åtskilliga lokaler där rökning är tillåten men man vågar tydligen inte lita på att denna spontana upplevelse är formellt korrekt lagtolkning eftersom man inte tillämpar lagen.

Vad krävs då för att miljö- och hälsoskyddsnämnderna skall slippa tveka om tolkningen av begreppet "sanitär olägenhet" vad beträffar miljötabaksrök? Är det kanske möjligt att härleda sådan lagtolkning ur

.....
Är sanitär olägenhet av miljötabaksrök trots allt av liten angelägenhetsgrad? Svar: Nej.
.....

arbetskyddsstyrelsen och socialstyrelsens Allmänna råd om begränsning av tobaksrökning?

Svar: Nej. Enligt NTS-enkäten är det endast 4 % som anser att råden ger fullständig klarhet vid tolkning av begreppet sanitär olägenhet. En tredjedel av nämnderna känner inte alls till råden.

Nästa fråga blir. Är sanitär olägenhet av miljötabaksrök trots allt av liten angelägenhetsgrad i relation till annat?

Svar: Nej. Det är bara 3 % av nämnderna som anser att frågan om miljötabaksrök som sanitär olägenhet är mindre angelägen. De allra flesta av nämnderna finner frågan angelägen men tycker det är oklart vad man ska kunna göra. Det är endast några få som är beredda att omedelbart ta itu med denna fråga. I flertalet miljö- och hälsoskyddsnämnder är det ett "gap" mellan vad man tycker är angeläget och vad man verkligen gör. Detta tyder återigen på att det kan vara tvekan om lagtolkningen som är knuten.

Det hör till användningen av hälsoskyddslagen att socialstyrelsen kan ge ut särskilda råd och anvisningar till hjälp för miljö- och hälsoskyddsnämndernas arbete med vissa frågor. Så har tex skett ifråga om mögel i byggnader. NTS-enkäten frågade också om det vore önskvärt med motsvarande råd angående miljötabaksrök i offentliga lokaler.

Svaren på denna fråga fördelade sig på följande sätt: 38 % av nämnderna anser att det är en nödvändig förutsättning för miljö- och hälsoskyddsnämndens agerande. 53 % ser det som allmänt värdefullt. Endast 7 % ser det som obehövt.

Sammanfattningsvis kan man alltså säga följande: NTS-enkäten tyder på att hälsoskyddslagen i befintligt skick skulle kunna användas mer än hittills för att få till stånd rökfria offentliga miljöer men att de kommunala miljö- och hälsoskyddsnämnderna behöver klarare anvisning i detta sammanhang.